

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. julija 1879.

Obseg: Prihodnji državni zbor in kmetijstvo. — Jabolčni lesni rilček, jablanam zeló škodljiv žužek. — Katera goveja živina je lepa? — Zoper drisko telet. — Česin — zdravilo, kedar govejo živino napenja. — O kmetijskih podružnicah. — Razpis štipendij cesarja Franc Jožefa in cesarice Elizabete. — Slovensko slovstvo. — Boj pravice zoper krivico. — Popotne črtice. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Prihodnji državni zbor in kmetijstvo.

Prihodnji državni zbor bo imel veliko nalóg izvršiti na prid kmetijstvu, ki jih je zadnji 6letni zbor popolnem zanemaril.

„Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal“ — to je pregovor, ki tudi kmetovalcem veljá. Al samolastna pomoč ni povsod v stanu odstraniti zaprek, ki ovirajo razvitek in napredek kmetijstva; treba je, da mu državna pomoč naproti pride s postavami, ki pospešujejo kmetijstvo. A to je zanemaril zadnji zbor.

Cela vrsta bi bila takih postav kmetijstvu na pomoč, ki jih na srcu imamo, — naj naštejemo vsaj nekatere.

Prenaredbe davkovske postave živo potrebujemo, in sicer take, da se kmetijstvu olajša silno breme davkov in se to breme vsem stanovom enakomerno naloži. Da pa se to more zgoditi in v obče davkoplačevalci vseh vrst rešiti hudih stisk, se mora vladno gospodarstvo drugače zasukati in tako vrediti, da se državni stroški zmanjšajo. Varčno ravnati — šparati — s tem morajo gospodje gori začeti!

Nove gozdne postave potrebujemo, katera bi pravo pot zadela med tem, kar je treba za vzdržanje živine, ki brez paše ne more živeti.

Postave za zložbe zemljišč potrebujemo, da se odstranijo ene najhujših ovir ložjega in koristnejšega gospodarstva.

Postave potrebujemo, po kateri bi za zboljšanje kmetijstva kmetovalci podpore dobivali. Take denarne podpore kmetovalci prav krvavo potrebujejo in jo jim zdatno le država dati more. Ne pa, da bi državna podpora bila miloščina, ne, ne, — miloščine tudi ne potrebuje kmetovalec, ki si s podporo zboljša posestvo svoje tako, da je potem več vredno; le posojila potrebuje, katero bi v primernih obrokah poplačal iz svojih boljih dohodkov.

Postave potrebuje kmetovalec kakor tudi obrtnik in vsak drug, ki ga reši oderuhov, po katerih se smrtna jama koplje kmetijstvu in obrtnijstvu.

Postave potrebuje, ki bi zaprla goveji živini mejo iz Rusije in Turčije, da ne bi po njej dobivali v naše dežele one grozne kuge, katera se nikoli prvotno ne izcimi v naših deželah, zmerom le od zunaj se pri nas zatrosi, zoper katero zdravniki nobenega zdravila ne vedó in ki je uže na milijone naše živine zadavila.

Kranjska dežela potrebuje dolcnjske železnice kakor riba vode, al ko so ustavoverci v državnem zboru drugej tudi za naše žulje železnice zidali, je mi do Hrvaškega še zmerom nimamo.

Teh in še marsikaj družih postav za povzdigo kmetijstva nam je treba, zato jih pričakujemo od novega zbora, ki pa bo de imel še tudi marsikatero zdaj veljavno postavo podreti, če hoče biti pomočnik kmetijstvu.

Jabolčni lesni rilček,

jablanam zeló škodljiv žužek.

Jabolčni lesni rilček (ki se ne sme zmešati s škrlatno rdečim jabolčnim sadnim rilčkom, *Rhynchites bacchus*, *Obstatichler*), čeravno majhna živalica, meseca krstnika veliko škodo po vrtilih napravlja. Razen sadje-rejcem je menda ta žužek (keberček) malokateremu vrtnemu posestniku znan, česar sem se sam uže večkrat prepričal.

Jabolčni lesni rilček je 4 milimetre — dolg žužek, v zadnjem koncu svojega života primerno debel pa lepo temno-zelen. Ko je še črviček, prezimuje pod kožo jabolčnih dreves in h koncu meseca maja se v žužeka spremeni. — Škodljiv je zaradi tega, ker mladice ceplencev, mladih in starih jabolčnih dreves šči plje in tako v rasti zadržuje. V mladiko namreč jajčice vcepi in jo potem z rilčkom odščipne. Tako na dan več mladice poseka. On ni boječ, kakor drugi žužeki enake vrste, zatoraj se smejo vejice pripogniti, da se preiščejo. Na drevescu, kjer je ena ali več mladice odščipljenih, našel bodeš kmalu na listu sedečega rilčka; kajti on ne odlazi prej, predno večidel vse najlepše mladike pošči plje. Zatira naj se ta mrčes tako-le:

Meseca krstnika (junija) moramo žužeke loviti; odščipljene vejice se morajo skrbno pobirati in sežgati. Drevje je treba vsako pomlad okopavati, kakor vinsko trto ali poljščino, jabelčna debela pa mahú in stare kože osnažiti ter z apnom pobeliti.

Dobrova 24. junija.

A. Adamič, učitelj.

Katera goveja živina je lepa?

Lepa goveja živina je, če ima sledečo podobo, in če bolj ima tako, tem lepša je:

Glavo lahko in primerno. Oči bistre, velike, vesele in pohlevne. Nosnice široke, mrzle in mokrotne (rosne).

Vrat ne predolg, pa mesnat, a ne predroben ne predebel; zatilnik širok in gnjat močen.

Hrbet poln in raven; prsa obokana, široka in globoka.

Život stočen kakor sod, ne spredej ne zadej viši, stegnjen, pa ne preveč. Ledja široka.

Polne stranice kažejo moč in debeljivost.

Bedra močna, mesnata in polna, obokana, pa ne previsoka. Stegna močna, ne kriva, ne stisnjena.

Križ širok pa lepo stočen in celemu životu primeren, kovke vsaksebi.

Koža krepka, bolj tanka kakor debela, ki se rada premiče. Dlaka gosta, mehka in tanka.

To velja sploh od goveje živine, pa malokje se vse to vkup najde.

Voli so lepi, če vrh tega imajo malo bolj zastavno glavo, lepo zavite, ne predolge rogove, močen vrat, lepe močne noge, obokana pleča, polna bedra, širok križ, lepo zastaven rep, poln život pa ne zelo na visocih nogah. Taki voli so tudi za delo in za pitanje dobri.

Krava je lepa, če ima vrh zgorej rečenega: lahko, prijazno glavo, širok gobec, tanke in kratke lepo zavihane rogove, slok vrat, lepo slokane prsi; raven, okrogel život, zadnji konec širji, tanek rep, ne na debelih, ne na visocih nogah, debele mlečne žile pod trebuhom, lepo, okroglo, bolj v život stisnjeno, razširjeno, mehko ne mesnato vime. Taka krava ni samo lepa, je tudi rada mlečna.

Živinozdravništvo.

Zoper drisko telét.

Teleta včasih 8 ali 14 dni po rojstvu napade driska, ko še sesajo; mehko gre od njih in kislega smradu, pa tudi kolje jih, da večkrat poginejo.

Če takim teletom preiskuješ siršnik, to je, 4. želodec, najdeš neko skuto v njem iz zagrizenega mleka; drobna čeva pa se vidijo hudo vneta, snetnjava.

Krivo te bolezní je težko prebavljivo mleko, ki ga sesa tele, pa tudi prehlajenje.

Da se ona skuta odpravi iz želodca, priporoča se štupa (prah) rabarbare in pa rumene kine, od vsake 1 kvintelc; oboje mora fina štupa biti, se dobro vkup zmešati in na 4 porcijone razdeliti.

Brž ko se driska loti sesajočega teleta, imej ga na gorkem in daj mu eno uro potem, ko je tele sesalo, eno tako štipico vsak dan, ki si jo s pol maslicem frišnega mleka (mleka ravno spod krave) dobro pomešal. Vsak dan zjutraj taka štupa z mlekom pomešana, ozdravi živinče v 2 ali 3 dneh, ako nisi driske zanemaril.

Če pa driska že dalje trpi, daj teletu vsaki dan tako štupo s pol maslicem kamilčnega čaja in dodaj še nekoliko žlic frišnega (toplega) mleka. To dajaj teletu vsaki dan, dokler se ne ustavi driska.

Pri tej priliki pa moramo svariti naše gospodarje in gospodinje, naj opustijo škodljivo navado, da prvo mleko, ki bi ga imelo tele od matere posesati, izmolzejo in ga teletu ne privoščijo, mislé, da mu je škodljivo. To je neumna vraža. Ravno to prvo mleko teletu izčisti in otrebi čeva in mu tako odvrne drisko. Naj si človek ne predrzne mojstriti dobrotljivo naturo!

Česin — zdravilo, kedar govejo živino napenja.

Kedar živina prestopi od suhe klaje na presno (frišno) in kedar se pase po deteljših, jo rado napenja, in mnogo živinčet pogine po tej bolezni, če ni prave in hitre pomoči. Kje pa te pomoči vzeti, če ni umnega živinozdravniškega pomočnika pri rokah? Živo apno

in salmijakovec sta dobra, če ju previdno rabi živinozdravnik, drugače se apnene vode in z vodo zmešanega salmijakovca lahko zaleti kaj v sapnik in se v nemó pljuča. Včasih pomaga tudi petrolej, al večkrat je zelo nevaren. Kedar je živinče zelo napeto, se mu mora vamp nabôsti, da se izpustijo gazi (vetrovi) iz čev, ki ga napenjajo, — al tudi z vbodom se mora previdno ravnati. — Trideset let uže se z ozdravljenjem živine vkvarjam — piše živinozdravnik Halder iz Isnja — pa zvedel sem le za eno domače zdravilo, ki se je večkrat prav dobro skazalo in to je česin, katerega zelo hvalijo živinorejci v Algaju na Tirolskem. Vzame se česna 2 ali 3 stroke, ki se na drobno zrežejo in v 1 litru mleka skuhajo. Tako kuhani mlečni česin se dene v lonec, z dilico pokrije in v hlev postavi. Čem stareje je ta kuhovina, tem močnejaje, ker se je skisala. — Kedar živino napenja, se jej tega česnovega mleka četrt ali pol litra noter vlje in to vsake četrt ali pol ure ponavija, dokler živini ne odleže. To je preprosto zdravilo zoper napenjanje, katero algajski živinorejci zelo hvalijo. — Ker samo po sebi ni varno, naj se poskusi, kjer gospodar nima živinozdravnika pri rokah, da bi napeti živini pomagal.

Gospodarske novice.

* Za česko deželo ustanovljeno veliko sadjerejsko društvo je sklenilo podati c. kr. vladi peticijo, v kateri se popiše dosedanje pomanjkljivo stanje sadjereje na Českem (kaj pa bi hoteli reči o naši sadjereji?) ter se zahteva, naj c. kr. vlada tudi po postavodajalni poti podpira sadjerejski napredek, na pr., da se sklenejo ugodne in kmetijstvo pospešujoče postave, da se sklene postava za brambo sadnih dreves, da se vse državne in okrajne ceste obsadijo s sadnimi drevesi, da mora sleherna ljudska šola imeti svoj zgleden šolski sadni vrt in sadno drevesnico itd. — Ni ravno lepo, da postave morajo gospodarje siliti v zboljšanje kmetijstva, — al kjer ni lastne dobre volje, naj pomagajo postave.

O kmetijskih podružnicah.

Poleg več družih vzrokov je zlasti nevednost kmetiskih gospodarjev zelo kriva njihove nemale revščine. Pa ravno za izobraževanje našega prostega seljaka v umnem kmetovanji in gospodarstvu se povsod pri nas vse premalo stori.*)

Po kateri poti pa bi se dalo več storiti in bilo bi treba, da se veliko veliko več stori?

Na to vprašanje ni težko odgovoriti.

„Zgledi vlečejo“, ali, kakor latinski pregovor pravi: „*exempla trahunt*“. Da bi, kakor na Českem, v slovenskih deželah imeli veliko zglednih velikih posestev, bila bi ta posestva prava šola našemu kmetu, ki najraje posnema to, kar vidi, da je dobro.

Ker je pri nas premalo zglednih gospodarstev (*Musterwirthschaften*), utegnile bi v napredek kmetijstva pomagati največ kmetijske podružnice po deželi. Glavni odbori v središči dežele potrebujejo rok, ki so jim na pomoč, — prava desna roka pa so centralnim odborom podružnice, ki med kmeti živijo.

Marsikatero napačno obdelovanje njiv, travnikov in vinogradov, mnogotero napačno ravnanje z živino, sadje mali vinom itd. izvira iz nevednosti našega kmeta.

*) Z besedo povsod smo pravo zadeli, kajti kakor tu je tudi drugej in sem ter tje po našem prepričanji še slabije. O H. še govoriti ni. Vred.